

جامد و مشتق

اسم جامد

اسم هایی که از کلمه دیگری گرفته نشده اند و برای ساخت آنها فعل و انفعالاتی صورت نپذیرفته است.

انواع اسم جامد:

اسامی جامد بر دو قسم هستند: (۱) (۲)

جامد مصدری:

اسم جامدی که مفهوم مصدری دارد و هنگام ترجمه به صورت ترجمه می شود. اسم های جامد مصدری را نمی توان با چشم دید. مانند: صبر، جهل، علم

نکته مهم (۴۴) :

تمام مصدرهای «جامد مصدری» محسوب می شوند. بنابراین کلماتی مانند صبر، صدق، هجران، صعوبة، هدایه (مصدرهای ثلاثی مجرد) همچنین مصدرهای اکتساب، مجاهده، اکرام و ... (مصدرهای ثلاثی مزید) جامد مصدری هستند.

جامد غیر مصدری:

اسم های جامدی که از کلمه دیگر گرفته نشده اند ولی مصدر هم نیستند و از چنین کلماتی اسم مشتق هم نمی توان ساخت. مانند: بحر، قلم، شمس، الله، هو و اسامی جامد غیر مصدری را غالباً می توان با چشم دید.

اسم مشتق

اسم مشتق اسمی است که اسم مشتق اسمی است که

نکته مهم (۴۵) :

چون برای ساخت و شناسایی اسمهای مشتق، وزن و فرمول ساختاری مشخص داریم؛ هرگاه قرار شد اسمی را از نظر جامد یا مشتق بودن مورد بررسی قرار دهیم ابتدا آن را در فرمول های اسم مشتق قرار داده چنانچه با آنها مطابق بود، مشتق، و در غیر این صورت جامد خواهد بود. پس:

اسمی جامد است که مشتق نباشد.

انواع اسم مشتق:

اسامی مشتق عبارتند از:

۱-	۲-	۳-	۴-	۵-
۶-	۷-	۸-		

نکته مهم (۴۶) :

چون اسم مشتق از ساخته می شود و هر فعل یا یا است بنابراین برای چهار قسم اول اسم مشتق، هر کدام دو روش ساختاری داریم.

۱. اسم فاعل

اسم فاعل برانجام دهنده کار یا دارنده حالت دلالت می کند که معمولاً معادل اسم فاعل یا «صفت فاعلی» در فارسی (بن مضارع + پسوند «نده») ترجمه می شود.

مانند: کاتب : نویسنده ناصر : یاری کننده

روش ساخت اسم فاعل از افعال ثلاثی مجرد:

اسم فاعل فعلهای بوزن «فاعل» ساخته می شود. کَتَبَ ← کاتب

نکته مهم (۴۷) :

در ساخت اسم فاعل اگر سومین حرف اصلی فعل ، «و» یا «ا» باشد به «ی» تبدیل می شود.

مانند: رَجَوُ ← نَجَا ← ←

روش ساخت اسم فاعل از افعال ثلاثی مزید:

اسم فاعل از ثلاثی مزید از اولین صیغه فعل مضارع (لغائب مضارع) به روش زیر ساخته می شود:

۱- ←

۲- ←

۳- ←

مانند: يُكْرِمُ ← مُكْرِمٌ ، يَتَفَكَّرُ ← مُتَفَكِّرٌ

نکته مهم (۴۸) :

در صورتی که در فعل مضارع، حرف ماقبل آخر یا حرف آخر، «و»، «ا» یا «ی» باشد، آن حرف به «ی» تبدیل می شود.

مانند: يُرَوِّدُ ← يَقُومُ ← ←

نکته مهم (۴۹) :

کلماتی که با «م» شروع شده و حرف ماقبل آخر آنها کسره (ـِ) یا «یـ» باشد، اسم..... محسوب می شوند. مانند مُرِيدٌ، مُقِيمٌ و مُكْتَسِبٌ

۲. اسم مفعول

اسم مفعول بر اسمی که فعلی بر آن انجام شده دلالت می کند . معمولاً معادل اسم مفعول یا صفت مفعولی در فارسی (بن ماضی + ه) ترجمه می شود.

نکته مهم (۵۰) :

در ترجمه اسم مفعول غالباً از پسوند «شده» استفاده می کنیم . مکتوب :

روش ساخت اسم مفعول از افعال ثلاثی مجرد:

اسم مفعول فعلهای ثلاثی مجرد بر وزن «مفعول» می آید : مانند: كَتَبَ ←

نکته مهم (۵۱) :

در ساخت اسم مفعول، اگر حرف دوم (عین الفعل) «و»، «ا» یا «ی» باشد ، «واو» حذف می شود.

مانند: خوف ← ← بیع ← ←

نکته مهم (۵۲):

در ساخت اسم مفعول اگر حرف سوم فعل «و» یا «ا» یا «ی» باشد، «واو» حذف و حرف آخر مشدد می شود.

مانند: دعو ← ← هدی ← ←

روش ساخت اسم مفعول از افعال ثلاثی مزید:

اسم مفعول از ثلاثی مزید از اولین صیغه فعل مضارع (للاغائب مضارع) به روش زیر ساخته می شود:

۱- ←

۲- ←

۳- ←

مانند: یُکْرَمُ ← مُکْرَمٌ یَتَفَكَّرُ ← مَتَفَكِّرٌ

نکته مهم (۵۳):

در ساخت اسم مفعول ثلاثی مزید اگر حرف ما قبل آخر یا حرف آخر، «و» یا «ی» باشد، آن حرف به «الف» تبدیل می شود.

أَرَادَ ← ←

نکته مهم (۵۴):

بنابراین کلماتی که با «م» شروع می شوند و حرف ما قبل آخر آنها «فتحه» یا «الف» است، اسم محسوب می شوند. مانند مُرَاد، مُقَام، مُكْتَسَب و ...

نکته مهم (۵۵):

تنها اختلاف اسم فاعل و اسم مفعول در فعل های ثلاثی مزید است. به عنوان مثال «مُعَلِّم» اسم و «مُعَلَّم» اسم است. یا «مُرید» اسم و «مُرَاد» اسم است.

نکته مهم (۵۶):

توجه به این نکته بسیار ضروری است که اسم های مشتق با این که از فعل ساخته می شوند ولی هنگام ساختن اسم مثنی از آنان از نشانه های تثنيه (دوتایی) اسم (..... ،) و هنگام ساخت جمع از نشانه های جمع سالم (..... ، ،) استفاده می شود یا به صورت مکسر جمع بسته می شوند.

مثنای مُعَلِّم : - جمع مذکر : - جمع مؤنث:

تمرین

تمرین : جدول زیر را به دقت تکمیل کنید.

ردیف	سؤال	پاسخ	ردیف	سؤال	پاسخ
۱	اسم فاعل «رَضِيتُمْ» چیست؟		۲	اسم فاعل «يَسْتَمِعُونَ» چیست؟	
۳	اسم مفعول «يُسَطِّحْنَ» چیست؟		۴	اسم مفعول «سَتَرْنَا» چیست؟	
۵	اسم فاعل «تُشاورانِ» چیست؟		۶	اسم مفعول «يَتَجَانَسُ» چیست؟	
۷	اسم فاعل «كَشَفْتَنَ» چیست؟		۸	اسم مفعول «تَسْتَأْجِرُ» چیست؟	
۹	اسم مفعول «رَضِيَ» چیست؟		۱۰	اسم فاعل «نَظَرْتُ» چیست؟	
۱۱	اسم فاعل «نُجَاهِدُ» چیست؟		۱۲	اسم مفعول «حَفَظْتُ» چیست؟	
۱۳	اسم فاعل «تَنْتَظِرَانِ» چیست؟		۱۴	اسم مفعول «خَفِيَ» چیست؟	
۱۵	اسم مفعول «أُجَرِّدُ» چیست؟		۱۶	اسم فاعل «يَنْفُجِرَانِ» چیست؟	
۱۷	اسم فاعل «بَقِيَتْ» چیست؟		۱۸	اسم مفعول «اشْتَرَكْنَا» چیست؟	
۱۹	اسم مفعول «تَزَيَّنُ» چیست؟		۲۰	اسم فاعل «استخدام» چیست؟	
۲۱	اسم فاعل «اسْتَعْمَلْتُ» چیست؟		۲۲	اسم مفعول «مَنَعْنَا» چیست؟	
۲۳	اسم مفعول «هَدَيْتِ» چیست؟		۲۴	اسم فاعل «نَجَى» چیست؟	
۲۵	اسم فاعل «تَصَدَّقُ» چیست؟		۲۶	اسم مفعول «تدریس» چیست؟	
۲۷	اسم فاعل «الْفَتْ» چیست؟		۲۸	اسم فاعل «اخْتَلَفَتْ» چیست؟	
۲۹	اسم فاعل «يُؤَاظِبُونَ» چیست؟		۳۰	اسم فاعل «انتشرنا» چیست؟	

کارگاه ترجمه

نکات مهم (۵۷ و ۵۸) :

۵۷ «اسم فاعل» بر انجام دهنده یا دارنده حالتی بودن دلالت می کند و معادل آن در فارسی معمولاً «صفت فاعلی» است. پسوند های صفت فاعلی در زبان فارسی عبارتند از: «نده — ا».

مانند: ناصر : مُنذر :

۵۸ «اسم مفعول» بر انجام شدن و یا واقع شدن کاری دلالت می کند و معادل آن در فارسی معمولاً «صفت مفعولی» یا «اسم مفعول» است. در ترجمه اسم مفعول گاهی از (بن ماضی + ه) یا از پسوند «شدن» استفاده می کنیم.

مانند منصوب : محترم : مستضعف :

لغات مهم درس چهارم

الأجیال (جمع جیل) : نسل ها	الْمُسْتَسْلِمُ : مطیع ، فرمان بردار
اتَّبَعَدَ : دور شد	الحافظُ : نگهدارنده
ابتَلَعَ : بلعید	المُعْتَصِبَةُ : غصب شده
خَلَّصَ : رهایی بخشید	دَلَّ : راهنمایی کرد
الایم : دردناک	زَهَقَ : نابود شد
الذَّهَبُ : طلا	خَرَجَ فِي زِينَتِهِ : با جلال و شکوه بیرون آمد
الایم : دردناک	السَّائِرُ : سیرکننده ، حرکت کننده
النَّجْدَةُ : کمک	الصَّانِعُ : سازنده
أَنْفَقَ : انفاق کرد	عاقَبَ : مجازات کرد
الْمَمْلُوءَةُ : پر، سرشار	لَيْتَ : کاش
لَا يُنْفِقُونَهَا : آن را انفاق نمی کنند	المعاصی (جمع معصیه) : گناهان
الْمُتَفَضِّلُ : کرم ، بخشنده	مُعْتَذِرًا : عذرخواهانه
تَضَرَّعَ : التماس کرد	يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ : طلا و نقره جمع می کنند.
الشُّرُور (جمع الشر) : بدی ها	الدَّكِيلُ : راهنما

یادداشت: